

Índex

Introducció, per XAVIER BROTONS NAVARRO.....	9
--	---

ELS ANTECEDENTS DELS CASTELLS: EL BALL DE VALENCIANS O MUIXERANGA.... 12

JORDI BERTRAN LUENGO

Un model de festa nascut al segle XIV	12
Bràfim, el primer ball de valencians català	23
La muixeranga d'Algemesí, el ball de valencians perpetuat	27
La rivalitat en l'aixecament de construccions.....	28
► Creacionisme <i>versus</i> evolucionisme. JOAN BOFARULL SOLÉ	18

VALLS, BRESSOL DELS CASTELLS. ELS PRIMERS ANYS DEL SEGLE XIX..... 36

ALEXANDRE CERVELLÓ SALVADÓ

Notícia del ball de valencians vallenc.....	36
La Colla dels Pagesos	38
La Colla dels Menestrals	44
La dualitat vallenca (1805-1819).....	46
Quinze anys de prohibició (1819-1834)	50
L'explosió del fet casteller: el sorgiment dels Xiquets de Valls (1835-1850)	62
Una activitat, diversos noms	68
► La família Batet Llobera. ALEXANDRE CERVELLÓ SALVADÓ.....	56

LA PRIMERA ÈPOCA D'OR (1851-1893) 70

PERE FERRANDO ROMEU 70

► La Moixiganga d'Igualada. XAVIER GÜELL CENDRA	78
► El castell de deu. XAVIER BROTONS NAVARRO.....	94
► Els castells «nets» polèmics del segle XIX. JORDI CASTAÑEDA CAMPAMÀ.....	126

LA DECADÈNCIA CASTELLERA (1894-1925) 158
XAVIER BROTONS NAVARRO I PERE FERRANDO ROMEU
 Constatació de la Decadència 163
 Les causes 170
 Els símptomes 186
 Conclusió 198

► *Lo tres de nou, una obra simptomàtica.* XAVIER BROTONS NAVARRO I PERE FERRANDO ROMEU..... 180

LA RENAIXENÇA CASTELLERA (1926-1939)..... 202
XAVIER GÜELL CENDRA
 Primera etapa (1926-1929)..... 203
 Segona etapa (1929-1930)..... 212
 Tercera etapa (1930-1932)..... 217
 Quarta etapa (1933-1936) 226
 Peculiaritats d'un període 233
 Castells durant la Guerra Civil de 1936-1939 254

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES..... 257
 Llibres i articles 257
 Arxius i col·leccions..... 270
 Premsa consultada 270

Índex

REPRESA I ESTANCAMENT (1939-1968) 10

ALEXANDRE CERVELLÓ SALVADÓ

La lenta represa durant la postguerra. La unió fa la força (1939-1946) 10

La lluita pel domini casteller. Reapareix la pluralitat (1947-1954) 28

Anys de crisis transitòries (1955-1963) 49

Corrents de canvi? Una tímida expansió (1964-1968)..... 59

► **La qüestió econòmica a Valls. ALEXANDRE CERVELLÓ SALVADÓ 26**

LA RECUPERACIÓ DELS FOLRES I ELS INICIS DE L'EXPANSIÓ CASTELLERA (1969-1980)..... 66

ELOI MIRALLES FIGUERES

Amb el pilar de 6 a l'horitzó 69

Valls *versus* el Vendrell: una cursa sense fre per l'hegemonia castellerà 69

Els primers folres del segle XX..... 71

1970: el concurs de Tarragona marca el zenit del moment 74

Els Castellers de Vilafranca entren en escena 79

1974: les tres colles capdavanteres descarreguen la torre de 8 amb folre 83

1975-1980: el 2 de 8 amb folre, cada vegada més escadusser..... 83

Una dècada llarga d'expansió castellerà constant 84

DEL PRIMER CASTELL DE 9 A LES PORTES DE LA GAMMA EXTRA (1981-1992)..... 92

JOSEP BARGALLÓ VALLS

Li van dir Segona Època d'Or: els primers castells de 9 del segle XX 92

Santa Úrsula del 1981: la Vella obre un nou món 95

Del 1982 al 1985, el monopoli de la Vella 101

L'embolic de l'agulla 102

1986: la Joves, colla de 9 108

Del 1987 al 1989: Vilafranca i Minyons també són de 9 111

Quatre *versus* tres, dones als castells i altres tòpics: la tradició esberlada..... 115

Els primers noranta: a l'espera de l'esclat..... 120

Arriba la televisió (i el reconeixement institucional).....	123
1992: l'any de les tripletes màgiques	125
Barcelona 92: castells olímpics.....	129
El nombre de colles: una lenta i accidentada progressió	131
► <i>Món Casteller, una enciclopèdia en fascicles. JOSEP BARGALLÓ VALLS</i>	98
► <i>Una dècada de sequera pilanera. JOSEP BARGALLÓ VALLS</i>	118
L'EXCEL·LÈNCIA (I): 1993-2009. L'ERA DE LA GAMMA EXTRA	134
SANTI TERRAZA DE VALICOURT	
El 2 de 9 amb folre i manilles: la dimensió desconeguda.....	134
L'època de la gamma extra.....	140
El <i>boom</i> : creació de colles, expansió territorial, mitjans de comunicació... ..	151
La culminació de l'excel·lència: el castell de 10 i el 4 de 9 sense folre.....	154
2001: l'odissea de la història	169
Estancament al cel i noves conquestes	176
La nova era en seguretat i prevenció	187
L'EXCEL·LÈNCIA (II): 2010-2016. ELS CASTELLS ENTREN AL SEGLE XXI	198
JOAN BEUMALA CASTELLS	
2010: un abans i un després	201
2011: es manté el creixement.....	209
2012: una collita excepcional	219
2013: el progrés no es pot aturar.....	228
2014: una temporada per emmarcar	236
2015: l'any dels «tres reis»	249
2016: el millor any de la història... ..	261
► <i>La torre de 8 neta. JOAN BEUMALA CASTELLS</i>	208
► <i>La conquesta del 4 de 10. JOAN BEUMALA CASTELLS</i>	256
► <i>El concurs del 2016. JOAN BEUMALA CASTELLS</i>	272
ELS CONCURSOS CASTELLERS	274
JORDI SURIÑACH PERDIGÓ	
Història dels concursos de castells	281
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	295
Llibres, articles i web	295
Arxius consultats	297
Prensa consultada	297

Índex

LA TÈCNICA DELS CASTELLS	12
JORDI ANDREU GINER I XAVIER BROTONS NAVARRO	
Conceptes bàsics	12
Definició de castell	12
Tipus de castell	13
Estructura	13
Tècnica de bastiment d'un castell	16
Tècnica normal	16
Aixecat per sota (o per baix)	19
Pisos d'alçada	20
Parts del castell	22
La pinya	22
El folre i les manilles	26
El tronc	27
El pom de dalt	29
Fases de construcció d'un castell i resultats possibles	34
► Els canvis tècnics al llarg de la història. XAVIER BROTONS NAVARRO	36
Característiques tècniques de cada castell	38
El pilar	38
► El pilar caminant. JOAN BORONAT BARRERA	40
El 2 o torre	47
El 3	47
El 4	47
Què vol dir agafar un castell ample (obert) o estret (tancat)?	49
El 5	49
El 3 aixecat per sota (o per baix)	49
► Canvis i evolució en els poms de dalt del 5. PERE FERRANDO ROMEU	51
El 7	58
El 9	59
► El 9 de 8, amb un o amb tres enxanetes? RAQUEL SANS GUERRA	60

El castell amb agulla o pilar al mig	63
Diferències entre el 3 amb l'agulla i el 4 amb l'agulla	64
Altres castells.....	64
Diferents variants en l'execució d'alguns castells	67
Quin assaig cal per a cada castell? L'exemple del 4 de 8	67
Els castells amb folre i manilles i els castells «nets»	69
► Per què val més punts el 3 de 9 amb folre que el 4 de 9 amb folre? RAQUEL SANS GUERRA	74
El valor dels castells: quin castell és més difícil?	76
Els grans castells.....	79
El 2 de 9 i el pilar de 8 amb folre i manilles	79
El 5 de 9 amb folre i el 3 i 4 de 9 folrats amb el pilar al mig	79
► L'etiqueta «gamma extra». RAQUEL SANS GUERRA	80
Els castells de 10 amb manilles: el 3 i el 4	87
Els castells nets: el 4 de 9 i el 2 de 8 sense folre.....	91
► Castells de 10 o castells «nets»: quins són més difícils. RAQUEL SANS GUERRA	93
El 2 de 9 (o torre de 9) sense manilles	96
Altres reptes pendents: el pilar de 9 i el 3 de 9 sense folre	97
► Els «gegants perduts» del segle XIX. EDUARD JIMÉNEZ VIRGILI	99
► Més difícil encara: el 2 de 10 i el 4 de 10 sense manilles. JORDI ANDREU GINER	102
La direcció tècnica de la colla	103
El cap de colla	103
L'equip tècnic.....	106
Canalla	106
Pinyes	108
Tronc	111
► Casteller suplent, casteller titular. RAQUEL SANS GUERRA	112
Funcions de l'equip tècnic	114
La planificació	114
Tipus d'assaig	116
Funcionament tipus d'un assaig.....	116
La xarxa	117
► L'ús de la xarxa influeix mentalment? RAQUEL SANS GUERRA	118
La canalla	120
Com aconsegueix canalla una colla?	120
Des de quina edat es poden fer castells?	120
Preparació tècnica.....	120

Preparació mental.....	121
Càstigs i premis	121

Castells carregats i castells descarregats.....	125
Fotos, films i literatura.....	126
► La Desc.20: més valor als castells descarregats. RAQUEL SANS GUERRA	131
► Concurs 2018: només un castell carregat. RAQUEL SANS GUERRA	135

LA CIÈNCIA DARRERE ELS CASTELLS..... 138

JAUME ROSSET I LLOBET

Mesurant els castells	140
Alçada del castell	140
Pes del castell.....	141
Alçada i pes dels castellers	142
Força relativa del casteller	145
Inèrcia del casteller	145
Oscil·lacions	145
Càrregues.....	147
Càrrega a la columna vertebral	149
Verticalitat i quadratura	152
Deformació del castell	155
El pom de dalt.....	158
Temps i velocitat d'execució.....	159

Les caigudes.....	161
Eficàcia	163
Eficàcia segons el nivell del castell.....	164
Causes de la millora.....	164
Sinistralitat	167
Gravetat de les lesions	170
Registre de castellers atesos	171
Posició al castell.....	172
Segons el castell.....	173
Sinistralitat en la canalla.....	177
Tipus de caiguda.....	180
Mecanisme de lesió	180
Tipus de lesió.....	181
Tendència de les lesions	182

Física de les caigudes	182
Transformació de l'energia.....	184
Zona d'impacte.....	184
Absorció de la pinya	185
Retenció muscular	187
Impactes intermedis	188
Impacte al folre.....	191
Protecció activa.....	195
Assaig	196
Dimensió de la pinya	197
Cordó de seguretat	197
Mantenir-se agafats	198
Situació de la canalla	199
Formació.....	199
Soca a l'antiga.....	199
Protecció passiva.....	204
Casc	204
Xarxes.....	213
Terra atenuant.....	215
Protecció cervical.....	218

Fisiologia del casteller	219
Resposta de l'organisme.....	219
Dificultat relativa	219
El múscul del casteller	220
La pressió arterial	222
El cor del casteller	224
Efectes de la resposta emocional.....	226
L'anticipació	229
L'activació en el públic	230
Temps de recuperació	231
Possibles repercussions i riscos d'aquests canvis.....	233
Efectes en la canalla.....	234
La dona castellera	236
La indumentària	239
La faixa	239
La camisa.....	242
El futur	244

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.....	247
---	------------

Índex

Introducció.....	11
L'ACTIVITAT CASTELLERA	13
La colla: funcionament i activitat	14
ROSER LLAGOSTERA ESPELT	
► La comunicació de les colles castelleres	36
CINTA OLIVAN RIGAU	
El calendari casteller	44
XAVIER BROTONS NAVARRO I DAVID PRATS JIMÉNEZ	
► Organització i modalitats de les diades castelleres	60
JORDI BERTRAN LUENGO	
QUÈ I COM SÓN ELS CASTELLS?	65
La dimensió cívica i cultural dels castells, avui	66
BIENVE MOYA DOMÈNECH	
Castells: més propers a la festa o a l'esport tradicional?	78
ANTONI COSTES RODRÍGUEZ I PERE LAVEGA BURGUÉS	
El fet casteller: de com el discurs mediàtic ha canviat els castells.....	110
SANTI SUÁREZ-BALDRÍS	
El món casteller modern: una història d'èxit.....	134
MIQUEL BOTELLA PAHISSA I GUILLERMO SOLER GARCÍA DE OTEYZA	
► La Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya.....	157
MIQUEL BOTELLA PAHISSA I GUILLERMO SOLER GARCÍA DE OTEYZA	
► «Els valors socials del fet casteller».....	170
MIQUEL BOTELLA PAHISSA I GUILLERMO SOLER GARCÍA DE OTEYZA	
Castells i rituals de pas	174
ROSA M. CANELA BALSEBRE	
► Enterraments emotius i multitudinaris.....	188
XAVIER BROTONS NAVARRO	
► Canviar de camisa.....	208
RAQUEL SANS GUERRA	

LES COLLES CASTELLERES	213
Les colles castelleres convencionals actuals	214
DAVID PRATS JIMÉNEZ I XAVIER BROTONS NAVARRO	
Colla Vella dels Xiquets de Valls	215
Colla Joves Xiquets de Valls	217
Nens del Vendrell.....	218
Castellers de Vilafranca.....	219
Minyons de l'Arboç	220
Castellers de Barcelona	221
Colla Castellers Xiquets de Tarragona	222
Bordegassos de Vilanova	223
Colla Castellera Nois de la Torre	224
Castellers d'Altafulla	225
Colla Castellera Brivalls de Cornudella	225
Colla Castellera Minyons de Terrassa	226
Castellers de Terrassa	227
Colla Jove Xiquets de Tarragona	228
Colla Castellera Xiquets de Reus	229
Colla Castellera Xicots de Vilafranca.....	230
Castellers de Castelldefels.....	231
Castellers de Santa Coloma	231
Vailets de Gelida	232
Colla de Castellers Xiquets del Serrallo	233
Colla Castellera Sant Pere i Sant Pau	234
Colla Castellera Xics de Granollers	235
Castellers de Cornellà	236
Colla Castellera Xiquets de Vila-seca	236
Castellers de Mollet	237
Castellers de Montcada i Reixac	237
Colla Castellera Tirallongues de Manresa	238
Castellers de Sants	239
Colla Castellera Xiquets de Cambrils	242
Castellers d'Esparreguera.....	242
Moixiganguers d'Igualada	243
Castellers de Sabadell.....	244
Castellers d'Esplugues.....	245
Colla Jove de Castellers de Sitges	246
Torraires de Montblanc.....	247
Castellers de Gavà.....	247
Castellers de Lleida.....	248

Marrecs de Salt	249
Colla Castellera Al·lots de Llevant	250
Colla Castellera Capgrossos de Mataró	251
Castellers de la Vila de Gràcia	252
Castellers de Sant Cugat.....	253
Castellers de Sant Feliu	254
Colla Castellera de Figueres	254
Castellers de Caldes de Montbui	255
Colla Castellers de Mallorca	255
Castellers de Rubí	256
Castellers del Riberal	256
Castellers de Badalona	257
Sagals d'Osona.....	258
Castellers de Cerdanyola.....	259
Colla Castellera Nyerros de la Plana.....	259
Castellers del Poble Sec.....	260
Castellers de Sarrià	261
Angelets del Vallespir.....	261
Castellers de la Sagrada Família.....	262
Colla Jove de l'Hospitalet	263
Xerrics d'Olot	263
Colla Castellera Matossers de Molins de Rei	264
Colla Castellera Margeners de Guissona	265
Colla Castellera Salats de Súria	266
Castellers de les Roquetes	266
Colla Castellera Jove de Barcelona.....	267
Colla Jove Xiquets de Vilafranca	268
Associació Colla Castellers de Sant Vicenç dels Horts.....	268
Colla Castellera els Encantats de Begues.....	269
Xiquets d'Alcover.....	269
Pallagos del Conflent	270
Castellers de Viladecans.....	270
Castellers de Berga.....	271
Associació Castellera Vaillets de l'Empordà	272
Castellers de l'Alt Maresme	272
Colla Castellera Esperxats de l'Estany.....	273
Minyons de Santa Cristina	273
Associació Castellers de Castellar del Vallès	274
Castellers de Santpedor.....	274
Xiquelos i Xiquèles del Delta.....	275

Castellers de Sant Adrià de Besòs.....	275
Laietans de Gramenet.....	276
Colla Casteller de la Gavarresa.....	276
Castellers d'Andorra	277
Castellers del Prat	277
Colla Casteller La Bisbal del Penedès	278
Castellers de les Gavarres.....	278
Castellers de Tortosa	279
Colla Casteller Manyacs de Parets del Vallès	279
Castellers de l'Adroc	280
Castellers de Mediona	280
Castellers del Pallars	281
Colla Casteller de l'Esquerra de l'Eixample	281
Colla Casteller de Cerdanya	281
Castellers de la Selva	281
 ► Les colles de Valls a través de la història	216
XAVIER BROTONS NAVARRO	
 ► Les camises. L'uniforme casteller	240
 ► La vida de les colles i les grans fites castelleres	282
 Les colles desaparegudes	286
XAVIER BROTONS NAVARRO I CINTA OLIVAN RIGAU	
 REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	293